

*Academy of Sciences
of Moldova*

*National Institute for
Economic Research*

*Ministry of Economy
of the Republic of Moldova*

ECONOMIC GROWTH IN CONDITIONS OF GLOBALIZATION

**International Scientific and Practical Conference
VIII-th edition**

VOLUME II

October 17-18

Chisinau, 2013

SPECIFICUL CRIZELOR BANCARE ȘI NECESITATEA STABILITĂȚII FINANCIARE

Tatiana MANOLE, dr.hab., prof.univ.
Universitatea Tehnică din Moldova

Natalia ȘTEFÎRȚĂ, conf. univ., dr. ec.
Universitatea Tehnică din Moldova

După criza din 2008 sarcinile politicilor economice și structura instituțiilor au trecut prin multe schimbări atât la nivelul economiei mondiale, cât și la nivelul european. În acest articol vom analiza stabilitatea sistemului bancar, efectele intermedierei accelerate înainte de criză, efectele dezintermedierii accelerate după criză și efectul lor asupra sistemului bancar. Cele mai importante metode utilizate în acest domeniu sunt cele legate de analiza politicilor economice cu influențe asupra sectorului bancar adoptate în timpul crizei, pe de o parte, pe de altă parte, analiza indicatorilor cu privire la efectele creizei asupra sectorului bancar.

After the 2008 crisis economic policy tasks and structure of institutions have gone through so many changes in the global economy and European level. In this article we analyze the stability of the banking system, the effects of intermediation accelerated before the crisis, the crisis accelerated deleveraging effects and their effect on the banking system. The most important methods used in this field are related to economic policy analysis influences on Banking sector in crisis, on the one hand, on the other hand, the analysis of indicators on created effects on the banking sector.

Cuvinte-cheie: *sistem bancar, criză economico-financiară, stabilitatea financiară, politica monetară.*

Keywords: *banking, financial and economic crisis, financial stability, monetary policy.*

Introducere

Criza din 2007 a infirmat unele elemente ale cadrului convențional de gândire economică. Având în vedere faptul că ea a izbucnit într-un mediu economic caracterizat prin niveluri reduse ale inflației, prin urmare nivelul redus al inflației nu garantează în mod direct stabilitatea financiară.

Ca urmare a izbucnirii crizei economice globale, guvernele s-au confruntat cu o sarcină dublă. Pe de o parte, trebuia să asigure stabilitatea sistemului financiar prin modalitatea cea mai la îndemână, respectiv prin reglementare, pas pe care reglementatorii, guvernele, băncile centrale l-au făcut cu o anumită întârziere. Pe de altă parte, trebuia să stabilizeze costurile legate de *băncile de importanță sistemică*¹. Criza a scos în evidență necesitatea administrării stabilității financiare. La izbucnirea crizei guvernele au contat pe o perioadă scurtă de timp a derulării crizei și astfel nu au ezitat să utilizeze fonduri publice pentru estomparea efectelor crizei. În acest sens, pentru stabilizarea sectorului bancar mai multe state au utilizat fonduri publice semnificative.

În acest articol vom analiza stabilitatea sistemului bancar, efectele intermedierei accelerate înainte de criză, efectele dezintermedierii accelerate după criză și efectul lor asupra sistemului bancar.

1. Crize bancare

Conform lui Caprio, Klingebiel (2003) criza bancară apare atunci când capitalul băncii este epuizat. [1, p. 94] Astfel de crize cuprind de obicei falimente bancare de

¹ **Bancă de importanță sistemică** – reprezintă incapacitatea unui participant dintr-un sistem de plăți sau dintr-un sistem de decontare a operațiunilor cu instrumente financiare, sau, mai general, din piețele financiare, de a-și îndeplini obligațiile care derivă din participarea sa la sistem sau ca o disfuncționalitate a sistemului să cauzeze și altor participanți la sistem sau altor instituții financiare din sistemul financiar, imposibilitatea de a-și îndeplini obligațiile la scadență, ceea ce poate cauza probleme semnificative de lichiditate sau de credit și, în consecință, poate periclita stabilitatea sistemului respectiv sau a piețelor financiare.

Disponibil: www.bnr.ro

mari dimensiuni, fuga deponenților, nivelul ridicat al creditelor neperformante sau anumite acțiuni de urgență ale guvernului [2, p. 702-718].

Reinhart, Rogoff [3, p. 58-79] (2011a) disting două tipuri de crize bancare: crize bancare de tip I – sistemece (severe) și crize bancare de tip II – dificultăți financiare (mai puțin severe). Conform lui Reinhart, Rogoff [4, p. 1676-1706] (2011b) crizele bancare pot fi cauzate de două tipuri de evenimente. Primul eveniment este că există riscuri de retrageri masive de depozite care duc la închiderea, fuzionarea sau preluarea de către sectorul public a uneia sau mai multor instituții financiare sau preluarea de către sectorul public a uneia sau mai multor instituții financiare. În al doilea caz nu există riscul de retrageri masive la depozite, iar închiderea, fuzionarea, prelucrarea sau asistența guvernamentală de scală largă a unei importante instituții financiare va fi urmată de către alte instituții financiare. Știind faptul că sistemul bancar este componentă semnificativă a *sistemului financiar*¹, iar stabilitatea financiară se referă la sistemul financiar și stabilitatea financiară este un bun public, producătorul de bunuri nu poate exclude pe nimeni de la consumul bunului, iar consumul unuia nu poate exclude consumul altuia.

Totodată, stabilitatea financiară este gestionată în prezent la nivel național, recapitalizarea băncilor după criză din 2007 a fost suportată de guvernele naționale. Criza sistemului bancar a apărut pe fondul acumulării unor vulnerabilități create de combinarea unui număr de condiții favorizante: dobânzi reale scăzute pe o perioadă relativ îndelungată, condiții de creditare deosebit de favorabile, volatilitate scăzută pe piețele financiare și creșteri ale prețurilor activelor. Criza a scos în evidență vulnerabilitatea băncilor al căror model de afaceri depinde un grad ridicat și în mod excesiv de piețele financiare care în condiții de stres din timpul crizei au dus la o evaluare nerealistă a riscurilor, a lichidității și a concentrării pozițiilor, precum și la incapacitatea de a anticipa o reducere dramatică în disponibilitatea finanțării garantate pentru a sprijini aceste active. Caracteristicile sistemului bancar sunt legate de modalitatea de provizionare a lichidității, probleme de coordonare bancară, influența externalităților asupra riscului sistemic (contagiunea, erodarea încrederii publicului, impact asupra economiei reale, sistem de plată), importanța pentru eficiența operațiunilor bancare, problema informațiilor asimetrice, problema de substituie a activelor bancare, reglementări prudențiale legate de necesarul de capital (reglementat prin Reglementările Basel II, respectiv Basel III), garantarea depozitelor care au efect asupra eficienței activității bancare.

Criza bancară a devenit un subiect de preocupare deoarece:

- a afectat întregul sistem financiar, iar vulnerabilitatea din sectorul bancar s-a dovedit de natură sistemică, influențând și celelalte componente ale sistemului financiar.
- a fost un eveniment de natură globală, pentru că a existat o contagiune prin intermediul relațiilor financiare care se desfășoară permanent fără bariere din cauza liberalizării circulației capitalurilor.
- oprirea contagiunii și restructurarea sectorului financiar au contribuit la diminuarea perspectivelor de creștere economică pentru că au necesitat intervenția autorităților publice, ceea ce a determinat și o scădere a veniturilor populației, dar și modificarea comportamentului de investire.

¹ **Sistemului financiar** - reprezintă un ansamblu de elemente sau categorii financiare caracterizat prin legături organice între componentele sale, care îi imprimă un caracter unitar, de sistem. Disponibil: http://ro.wikipedia.org/wiki/Sistemul_financiar

2. Fazele crizei bancare

Comitetul de la Basel a publicat o analiză a fazelor crizei bancare care a avut loc în cinci faze care s-au desfășurat între iunie 2007 și jumătatea anului 2009. [5]

Fazele crizei bancare sunt:

- Prima fază a crizei bancare: iunie 2007 - până în martie 2008;
- Faza a doua: mijlocul lui martie 2008 – mijlocul lui septembrie 2008;
- Faza a treia: 15 septembrie 2008 – sfârșitul lui octombrie 2008;
- Faza a patra: sfârșitul lui octombrie 2008 – mijlocul lui martie 2009;
- Faza a cincea: după mijlocul lunii martie 2009.

Prima fază se caracterizează prin apariția primelor tensiuni pe piața monetară. Pentru a nu distorsiona piața monetară, Banca Centrală Europeană (BCE) și Federal Rezerv (FED) au făcut injecții de lichiditate la cost zero pentru băncile care aveau nevoie de lichiditate. Băncile centrale au acționat conform mandatului lor de împrumutători de ultimă instanță pentru a preveni o situație de criză sistemică.

Faza a doua a fost marcată de înrăutățirea situației pe piețele financiare prin aceea că investitorii au început să se teamă mai mult de problemele de solvabilitate ale băncilor decât de cele de lichiditate. Aceste temeri au avut două motive evoluția economiei americane și al doilea moment prelungirea recesiunii din SUA sugera o propagare a scăderii economice către celelalte economii dezvoltate. În aceste condiții, previziunile cu privire la veniturile, profiturile și falimentele din economie s-au înrăutățit și bilanțurile băncilor, care aveau nevoi din ce în ce mai mari de fonduri pentru recapitalizare¹.

Faza a treia a crizei reprezintă falimentul a multor bănci mari și intrării sistemului bancar și financiar global într-o spirală a neîncrederii, lipsei de lichiditate și falimentelor, ceea ce a determinat în final acțiunile la nivel global nu numai ale băncilor centrale, ci și ale guvernelor și instituțiilor internaționale de finanțare. Comportamentul băncilor la nivel global a fost de a păstra la dispoziția lor cât mai multe active lichide, ceea ce a dus la exacerbarea neîncrederii între partenerii de afaceri și la blocarea creditării. Ratele dobânzilor și volatilitatea pe piața monetară au început să crească. Marile bănci de investiții din SUA au obținut permisiunea autorităților să revină la statutul de bănci universale.

Faza a patra s-a caracterizat prin volatilitatea scăzută, calmarea a fost intervenția a șase bănci centrale majore care au micșorat dobânzile de politică monetară, apoi de oferirea concomitentă de către aceleași bănci centrale a accesului la lichiditate și de acțiunea concentrată a autorităților din SUA și UE pentru recapitalizarea băncilor. Intervenția guvernelor din Germania și SUA a fost necesară din nou în luna ianuarie 2009 pentru salvarea unor bănci mai mici. În lipsa semnelor de reluare a creșterii economice, în luna martie 2009 volatilitatea a început din nou să crească pe piețe, iar dobânzile pe piața monetară au început din nou să crească, fără însă să mai atingă niveluri record. Volatilitatea² a început să crească deoarece, prețul acțiunilor băncilor de

¹ **Recapitalizare** - a transforma din nou o valoare în capital

Disponibil: <http://www.webdex.ro/online/dictionar/recapitalizare>

² **Volatilitatea** - variație/fluctuație a prețului unui instrument financiar. Indicator statistic ce măsoară dispersia rentabilității unui plasament. Alfel spus, volatilitatea exprimă riscul ca un activ financiar (acțiune, obligațiune, curs de schimb, etc.) să își modifice valoarea.

O volatilitate mare înseamnă că valoarea activului se poate modifica foarte mult (în sus sau în jos) pe termen scurt. Iar o volatilitate redusă arată că nivelul activului este stabil, modificându-se foarte puțin într-o perioadă lungă de timp. Disponibil: <http://www.conso.ro/glosar-domenii/31/volatilitate/volatilitate/215/1>; http://www.banknews.ro/dictionar_financiar-bancar/#

investiții și-a revenit mai repede decât cel pentru băncile universale¹ reflectând eforturile de recapitalizare din perioada anterioară, ceea ce a dus la creșterea îngrijorării cu privire la sănătatea sectorului bancar și posibilitatea unor noi intervenții ale autorităților și însumarea cheltuielilor autorităților publice pentru salvarea sectorului bancar și financiar și a pierderilor potențiale din lipsa reluării creșterii economice au determinat apariția unor suspiciuni cu privire la sustenabilitatea finanțelor publice din statele dezvoltate.

Faza a cincea. criza sistemului bancar a luat sfârșit în momentul în care atât vulnerabilitățile, cât și incertitudinile se mutau din sectorul financiar către sectorul public și creșterea economică. Băncile centrale au oferit încredere întregului sector financiar prin anunțurile lor cu privire la extinderea tipurilor și sumelor de active pe care erau pregătite să le cumpere. Aceste acțiuni conduceau la curățirea bilanțurilor instituțiilor financiare și la recâștigarea încrederii pe piața monetară, dar totodată și deciziile luate de G20 la Londra în aprilie 2009 se concentrau pe oferirea de fonduri suplimentare atât pentru FMI, cât și pentru alte instituții financiare internaționale cu scopul primar de refacere a încrederii și reducere a incertitudinii la nivel global. La finele fazei a cincea a crizei financiare, rata dobânzii de politică monetară era aproape de 0 % în SUA, Japonia, Anglia, Canada, Suedia și Elveția.

Concluzii și recomandări

Recapitalizarea băncilor este o măsură care se adresează termenului mediu și lung, dar supraveghetorii internaționali contribuie la refacerea încrederii în sistemul bancar.

Din punctul de vedere al încrederii între bănci pe piața monetară cel mai mult par să sufere relațiile interbancare din zona euro.

Refacerea încrederii în sectorul bancar și a încrederii între bănci pe piața monetară depinde de cel puțin patru factori (BIS, 2012) : [7]

- Este necesar ca riscul de credit din bilanțuri să fie redus. În condițiile actuale în care guvernele din țările dezvoltate sunt supraîndatorate, obligațiunile suverane deținute de bănci sunt o sursă de creștere a riscului de credit. Astfel, reducerea deținerilor de astfel de active poate contribui la recâștigarea încrederii în sănătatea sectorului bancar.
- Metodele interne de rating ale creditelor folosite de bănci sunt opace și nu contribuie la scăderea nivelului de suspiciune pe piața interbancară cu privire la calitatea activelor deținute de bănci. Pericolul care pândește însă prin perpetuarea opacității acestor modele este că la orice semne de vulnerabilitate în sectorul bancar să asistăm din nou la o criză de lichiditate și apoi la revenirea problemelor de solvabilitate.
- Recunoașterea și punerea în bilanț a tuturor pierderilor astfel încât sprijinul autorităților publice să poată fi eficient adică revenirea băncilor la bilanțuri credibile, curățirea de pierderi și active îndoielnice
- Pentru clienții băncilor credibilitatea băncilor depinde și de asumarea răspunderii pentru activitatea băncilor de către acționari.

În concluzie, pe termen lung, băncile comerciale se vor confrunta cel puțin cu trei provocări: retragerea ajutoarelor oferite de către guverne, nevoia de a scădea

¹ **Bănci universale** este un model de management bancar, devreme în istoria sa (adoptată în secolul al XIX-lea), în special germani și austrieci, și apoi împrumutat de la bănci italiene după criza a secolului, la scandalul de la Banca Roman (care a dus la eșecul unor instituții de importanță națională). Astăzi, banca universală este cel mai comun tip de instituții bancare, implicat în furnizarea de numeroase servicii (inclusiv colectarea de economii pe termen scurt și lung), precum și în vânzarea de multe produse financiare. Disponibil: <http://www.banknews.ro>

costurile de operare și recalibrarea activității la nivelul internațional. Retragera sprijinului acordate de guverne sectorului bancar va însemna în primul rând că băncile comerciale vor fi nevoite să își găsească singure noi metode de creștere a capitalizării. În timpul crizei financiare, cerințele de capital au fost modificate de două ori, astfel băncile vor fi nevoite să își procure capital suplimentar, conform noilor cerințe Basel III.

Retragera sprijinului din partea autorităților și necesitatea de a mări capitalul va obliga băncile să-și taie costurile de operare. În mod normal, criza financiară ar fi trebuit să forțeze imediat băncile să-și reducă costurile de operare, dar acest lucru nu s-a întâmplat, așa cum dovedesc informațiile prezentate de BIS (2012). [7]

Referințe bibliografice

1. Caprio, G., Klingebiel, D. (2003). "Episodes of Systemic and Borderline Financial Crises", World Bank Dataset, Washington.
Disponibil: http://www.uc3m.es/portal/page/portal/dpto_economia_empresa/seminarios/semint_2011_12/Elena%20Cubillas%20paper.pdf
2. Demirgüç-Kunt, A., Detragiache, E., Gupta, P. (2006). "Inside the crisis: an empirical analysis of banking systems in distress", Journal of International Money and Finance, 25, pp.702-718.
Disponibil: <http://ideas.repec.org/p/wbk/wbrwps/2431.html>
3. Reinhart, C.M., Rogoff, K.S. (2011a). This Time is Different: Eight Centuries of Financial Folly, Princeton University Press, Princeton and Oxford. Disponibil: <http://www.cato.org/sites/cato.org/files/serials/files/cato-journal/2010/5/cj30n2-11.pdf>
4. Reinhart, C.M., Rogoff, K.S. (2011b). "From Financial Crash to Debt Crisis", The American Economic Review, 101(5), pp.1676-1706. Disponibil: http://scholar.harvard.edu/files/rogooff/files/from_financial_crash.pdf
5. BIS (2009). 79th Annual Reprt: 1 April 2008 – 31 March 2009, Disponibil: <http://www.bis.org/publ/arpdf/ar2009e.htm>
6. BIS (2010). 80th Annual Reprt: 1 April 2009 – 31 March 2010, Disponibil: <http://www.bis.org/publ/arpdf/ar2010e.htm>
7. BIS (2011). 81th Annual Reprt: 1 April 2011 – 31 March 2012, Disponibil: <http://www.bis.org/publ/arpdf/ar2011e.htm>
8. ECB(2012). "Consolidated financial statement of the Eurosystem as at 6 August 2010", Disponibil: <http://www.ecb.int/press/pr/wfs/2010/html/fs100810.en.html>
9. www.bis.org
10. <http://www.bloomberg.com>
11. <https://forms.thomsonreuters.com/datastream/>